

UWARUNKOWANIA WYBORU AGROTURYSTYKI JAKO FORMY WYPOCZYNKU PRZEZ MIESZKAŃCÓW MIAST

Katarzyna Łukasiewicz, Anna Grontkowska, Stanisław Bagieński

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw SGGW
Kierownik: prof. dr hab. Henryk Runowski

Słowa kluczowe: miasto, wieś, wypoczynek, agroturystyka
Key words: town, village, rest, agrotouristic

JELcode: Z32, L83

S y n o p s i s. W opracowaniu zaprezentowano uwarunkowania wyboru przez mieszkańców miast formy wypoczynku, jaką jest agroturystyka. Uwzględniono czynniki o znaczeniu pozytywnym i negatywnym. Wykorzystano dane wtórne oraz przedstawiono wyniki badań własnych przeprowadzonych wśród mieszkańców polskich miast w 2016 roku. Przeprowadzone badania wykazały, że agroturystyka znajduje się w obszarze zainteresowania mieszkańców miast. Badani korzystali z tej formy wypoczynku, oceniając ją pozytywnie, ale wskazali również wiele negatywnych aspektów.

WSTĘP

Turystyka w ostatnich latach dynamicznie się rozwija. W 2017 roku Polacy odbyli 45,9 mln podróży krajowych (wobec 43,5 mln w 2016 r., co oznacza wzrost o 5,5%), 28 mln krajowych podróży krótkookresowych (weekendowych) w stosunku do 26,5 mln w 2016 roku (wzrost o 5,7%) oraz 17,9 mln krajowych podróży długookresowych (urlopowo-wakacyjnych) wobec 17 mln w roku poprzednim (wzrost o 5,3%) [*Turystyka* 2018]. Potrzeby współczesnego turysty są bardzo zróżnicowane. Wiele osób nastawia się na wielki luksus i wyjeżdża w najdalsze zakątki świata, inni sami organizują podróż mając na celu poznawanie nowych ludzi, kultur, tradycji. Są też ci, którzy chcą odpocząć z dala od zgiełku miasta, w przyjaznych warunkach, w otoczeniu nieskażonej przyrody, w ciszy i spokoju – na wsi. A zatem wypoczynek na wsi też znajduje grupę odbiorców, a zaspokojenie ich potrzeb daje właśnie agroturystyka.

Celem opracowania jest określenie uwarunkowań wyboru agroturystyki jako formy wypoczynku przez mieszkańców miast. W artykule przyjęto następujące hipotezy:

1. O wyborze agroturystyki jako formy wypoczynku decyduje wiele czynników, a przede wszystkim są to: warunki przyrodnicze, specyfika gospodarstwa, cena, jakość/standard usług oraz sposób organizacji czasu wolnego.

2. Występują także czynniki negatywnie wpływające na odbiór agroturystyki jako formy wypoczynku, takie jak: obawa przed niską jakością, nuda oraz zniechęcenie do przebywania na wsi.

Aby zrealizować cel opracowania oraz zweryfikować przyjęte hipotezy przeprowadzono latem 2016 roku badania wśród mieszkańców polskich miast. Metodą wykorzystywaną w badaniu był sondaż diagnostyczny, a jako technikę wykorzystano wywiad według wcześniej przygotowanego planu. W badaniu wzięło udział 282 osoby, wybrane w sposób przypadkowy.

ATRAKCYJNOŚĆ AGROTURYSTYKI JAKO FORMY WYPOCZYNKU

Wiele jest definicji agroturystyki. Niektórzy badacze utożsamiają agroturystykę z turystyką wiejską, co nie jest w pełni uzasadnione, chociaż należy podkreślić, że agroturystyka niewątpliwie jest częścią turystyki wiejskiej. Ofertą jej jest pobyt w gospodarstwie rolniczym (zakwaterowane), który może być połączony (zależnie od warunków) z całodziennym wyżywieniem lub możliwością zakupu świeżych produktów z gospodarstwa do samodzielnego przyrządzania posiłków. Agroturystyka to również wypożyczenie konia, bryczki, sprzętu sportowego, organizowanie kuligów, sprzedaż wyrobów rzemieślniczych itp. oraz umożliwienie wędkowania, zajęcia się myślistwem, zbieraniem i suszeniem ziół, owoców i grzybów, jazda konna itd., jeśli są związane z gospodarstwem rolniczym [Wiatrak 1996]. Ta definicja w pełni oddaje istotę agroturystyki. W opracowaniu, na podstawie różnych ujęć [Sznajder, Przezbórska 2006, Majewski, Lane 2001, *Agroturystyka* 1993, Kmita 1994, Sikora 2012], przyjęto określenie agroturystyki jako działalności, której podstawę stanowią pokoje i domy mieszkalne oraz przystosowane budynki gospodarcze (po adaptacji) w gospodarstwach rolnych i rybackich, będące własnością rolników, wynajmowane turystom na noclegi za opłatą. Takie ujęcie jest też proponowane w opracowaniach Głównego Urzędu Statystycznego [Turystyka 2016]. Według danych GUS w 2012 roku było w Polsce 683 kwater agroturystycznych z 10 i więcej miejscami noclegowymi, a w 2015 roku 811, w 2016 roku było ich 802, w 2017 roku – 746 [Turystyka 2016, Turystyka 2017]. Co do danych dotyczących liczby kwater agroturystycznych z liczbą pokoi poniżej 10, to w 2014 roku według danych GUS na podstawie Ewidencji Obiektów Turystycznych sporządzanych w urzędach gmin było ich 7852 [Turystyka 2015].

Agroturystyka pełni wiele funkcji, wśród których warto zwrócić uwagę na następujące [Sznajder, Przezbórska 2006]:

- przełamywanie recesji gospodarczej, umożliwienie rewitalizacji terenów wiejskich i rewaloryzacji środowiska wiejskiego w wyniku awansu społecznego i ekonomicznego ludności;
- wspomaganie rozwoju społeczno-ekonomicznego terenów położonych w niekorzystnych warunkach, dywersyfikacja działalności gospodarczej na terenach wiejskich; stworzenie warunków i możliwości dla rozwoju innych działalności na wsi;
- przeciwdziałanie masowemu odpływowi ludności z terenów wiejskich oraz wyludnianiu się terenów wiejskich;
- estetyzacja wsi;
- wykorzystanie starych, często nieużytkowanych budynków lub ich części;

- możliwość ożywienia wiejskich tradycji, powracanie do tradycji i kultury ludowej, pełniejsze wykorzystanie i ożywienie niektórych obiektów na wsi (domy kultury, hale sportowe);
- zwiększenie dbałości o środowisko naturalne, ochronę przyrody, stwarzanie środowiska bardziej przyjaznego turystom;
- stworzenie możliwości spotykania innych ludzi, nawiązywania kontaktów i więzi społecznych.

Polska wieś pozostaje atrakcyjnym miejscem zamieszkania, co potwierdza trwający od 2000 roku wzrost liczby ludności wiejskiej, choć jego rozkład terytorialny jest nierównomierny: w 10 województwach odnotowano wzrost populacji ludności wiejskiej, zaś w 6 jej zmniejszenie. Z tego punktu widzenia najbardziej wiejskim regionem Polski jest województwo podkarpackie (59% mieszkańców), a najsilniej zurbanizowanym województwo śląskie (tylko 23% mieszkańców terenów wiejskich). Na wsi zmniejsza się luka edukacyjna i zakres wykluczenia cyfrowego. W 2017 roku dostęp do Internetu we własnym gospodarstwie domowym deklarowało 75% mieszkańców wsi, a jeszcze dwa lata wcześniej, czyli w 2015 roku, wskaźnik ten wynosił 55%. Poprawia się zarówno możliwość podłączenia się do Internetu, jak również umiejętność korzystania z niego w celach informacyjnych, edukacyjnych i gospodarczych [Raport 2018].

(...) wieś ma produkować „wiejskość” także poprzez wielofunkcyjne rolnictwo i powrót do tradycyjnych produkcji i wyrobów. To miejsce wyznacza jej społeczeństwo globalne w ramach społecznego podziału pracy. Wiejskość ma produkować lepsze środowisko życia, utrzymać środowisko naturalne i wiejskie krajobrazy dla przyszłych pokoleń. Ta funkcja wsi została tak wyraziście wyartykułowana dopiero przez rodzące się społeczeństwo ponowoczesne [Halamska 2011].

Poza cechami społeczno-ekonomicznymi ważne są również cechy społeczno-kulturalne rozwoju agroturystyki z punktu widzenia rolników i mieszkańców wsi, które wiążą się przede wszystkim z [Majewski, Lane 2001, Agroturyzm 1993]:

- aktywnością społeczności wiejskiej;
- integracją środowiska wiejskiego w realizacji przedsięwzięć turystycznych;
- rozwojem samorządności lokalnej, ale w powiązaniu z celami ponadlokalnymi, zgodnie z zasadą „myśleć globalnie, działać lokalnie”;
- wykształcaniem przywództwa w środowisku wiejskim;
- ponownym zainteresowaniem przez mieszkańców wsi i turystów zabytkami i tradycjami wsi, które sprzyja zachowaniu dziedzictwa kulturowego;
- promocją kontaktów kulturowych, wzajemnego zrozumienia i współpracy pomiędzy turystami a mieszkańcami wsi;
- kontaktem z innymi wzorcami kultury;
- rozwojem osobowości mieszkańców wsi;
- poprawą jakości życia społeczności wiejskich.

Agroturystyka dostarcza korzyści dla wsi, a także dla turystów, co schematycznie zestawiono na rysunku 1.

Agroturystyka stanowi atrakcyjną formę wypoczynku dla wielu ludzi. O jej konkurencyjności względem innych ofert decydują zarówno czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne. Wewnętrzne to przede wszystkim [Balińska 2012]:

- oryginalność i duże zróżnicowanie ofert agroturystycznych (są one wypadkową specyfiki regionu, charakteru obiektu, wiedzy, umiejętności i cech charakteru kwaterodawców);

Rysunek 1. Agroturystyka – wymagania i korzyści

Źródło: [Kmita 1994].

- indywidualne i elastyczne podejście do turysty i jego potrzeb (dzięki temu powstają produkty dostosowane indywidualnie);
 - możliwość kreowania jakości oferty dzięki ciągłemu nadzorowaniu poziomu zadowolenia konsumenta;
 - osobiste zaangażowanie osób prowadzących działalność i ich pełna dyspozycyjność (brak etatowości);
 - cena – zwykle niższa niż w pozostałych obiektach.
- Zewnętrzne to przede wszystkim:
- zmiany po stronie podaży turystycznej (malejąca liczba niskokosztowych obiektów zakwaterowania zbiorowego np. domów wczasowych);
 - niekorzystny kurs euro, który wpływa na wzrost cen wyjazdów zagranicznych i skłania do poszukiwania ofert wypoczynku w kraju;
 - niestabilna sytuacja polityczna, w tym zamachy terrorystyczne w popularnych destynacjach turystycznych;
 - tworzenie przyjaznego wizerunku agroturystyki i turystyki wiejskiej w mediach;
 - zmiany w sposobie wypoczynku – poszukiwanie przez turystów ofert wykraczających poza standardowe 3S;
 - powszechność wykorzystania Internetu w promocji agroturystyki;
 - zmiany w sposobie życia przejawiające się w trendach konsumenckich.

CZYNNIKI WARUNKUJĄCE WYBÓR AGROTURYSTYKI JAKO FORMY WYPOCZYNKU – WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

Wśród badanych większość stanowiły kobiety (72%). Struktura wieku respondentów przedstawia się następująco: 44% to osoby w wieku 35-44 lat, kolejna grupa to osoby w wieku 25-34 lat – 31%. Nieco mniejszą liczebnie grupę stanowili badani w wieku 18-24 lat – 11%, 9% to respondenci w wieku 45-54 lat oraz 5% w wieku powyżej 55 lat. Co do wykształcenia to 60% badanych legitymowało się wyższym wykształceniem, 33% to grupa z wykształceniem średnim, a pozostali 7% zadeklarowali wykształcenie podstawowe. W badanej grupie 87% stanowiły osoby z dziećmi (przynajmniej jedno dziecko w gospodarstwie domowym), pozostałe 13% to osoby bezdzietne. Kolejnym czynnikiem charakteryzującym badanych, który niewątpliwie ma wpływ na wybór formy wypoczynku jest poziom dochodów. Najliczniejszą grupę stanowili tutaj deklarujący poziom dochodów przypadający na jednego członka rodziny w przedziale 2000-2999zł (52%), zaś dochody od 3000 do 4999 zł wskazało 20% respondentów, udział respondentów z poziomem dochodu między 1000-1999 zł to 11% ankietowanych, i dalej dochód najniższy 500-999 zł – 4% i dochód najwyższy (powyżej 5000 zł na osobę) – 13% respondentów.

W badanej próbie respondentów nie stwierdzono istotnych zależności pomiędzy chęcią wyboru agroturystyki jako formy wypoczynku a płcią, wiekiem i wykształceniem. Jedyne w przypadku poziomu dochodów badani, którzy wskazali najwyższy ich poziom – a było ich 13% – zadeklarowali, że nie korzystali z agroturystyki jako formy wypoczynku.

Na rysunku 2. zestawiono opinie respondentów dotyczące elementów, które decydowały o wyborze agroturystyki jako formy wypoczynku.

Wypoczynek w ciszy zdominował wszystkie wskazania (87%), co wyraźnie podkreśla oczekiwania turysty z miasta. Dużo wskazań otrzymała swoboda wypoczynku, którą oferują gospodarstwa agroturystyczne. Usługa ta według badanych jest „szyta na miarę”, co bardzo silnie akcentowali agroturyści. Najwięcej wskazań uzyskały ponadto: kontakt z przyrodą (80%) i odpoczynek od miejskiego hałasu (62%). To według ankietowanych potrzeby, których spełnienia turyści z miasta oczekują najbardziej. Najmniejszą popularnością cieszyła się dbałość o zdrowie (tylko 17% wskazań). Można sądzić, że w kwestii dbałości o zdrowie ludzie wolą korzystać z profesjonalnych miejsc ze specjalną ofertą w tym zakresie, takich jak uzdrowiska czy sanatoria.

W grupie badanych osób aż 87% (N=245) wypoczywało już w gospodarstwach agroturystycznych. Osoby te wskazywały na elementy zadowalające podczas wypoczynku, które również stanowią determinantę powtórnego wyboru tej formy wypoczynku. Najważniejsze czynniki pozytywne oceniane przez badanych korzystających z wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych to:

- wyjątkowe miejsca do odwiedzania ze względu na warunki przyrodnicze – 88%,
- profesjonalna obsługa – 72%,
- edukacja – 72%,
- swoboda dla dzieci – 70%,
- reakcja na problemy – 61%,
- możliwość zabrania zwierząt – 49%,
- jakość adekwatna do ceny – 44%,
- możliwość czynnego wypoczynku – 33%.

Rysunek 2. Elementy warunkujące wybór agroturystyki według badanych (%) – badani mogli wybrać więcej niż jeden z czynników

Źródło: badania własne.

Wskazanie profesjonalnej obsługi często wiązało się z podkreśleniem empatii, a w odniesieniu do dzieci zapewnieniem im dużej swobody. Biorąc pod uwagę to, że wśród tych, do których docelowo adresowana jest agroturystyka, są właśnie rodziny z dziećmi, należy uznać to za bardzo ważny element przy wyborze tej formy wypoczynku. Na ogrodzony, bezpieczny i dobrze zagospodarowany pod kątem wypoczynku dzieci teren zwróciło uwagę 70% badanych. Wielu ankietowanych wskazywało na edukację w wielu aspektach (dotyczyło to m.in. poznawania sposobów przygotowywania lokalnych potraw czy przetworów, lokalnego rzemiosła). Ważny element oferty gospodarstw agroturystycznych uznany jako bardzo korzystny przez prawie połowę badanych to możliwość zabrania zwierząt. Pozostawienie na czas wyjazdu czworonożnego pupila dla wielu stanowi duży problem. Najmniej osób wśród badanych zwróciło uwagę na możliwość czynnego wypoczynku (zaledwie co trzeci respondent). Można zatem stwierdzić, że w grupie badanych osób nie znaleźli się miłośnicy sportu a jedynie amatorzy wypoczynku.

Kolejną kwestią poruszaną w badaniach były te czynniki, które mogą negatywnie wpływać na decyzje wyboru agroturystyki jako formy wypoczynku. Wśród najczęściej wskazywanych czynników znalazły się:

- brak dostępu czy ograniczenia w możliwości korzystania z Internetu (77%),
- otoczenie gospodarstwa agroturystycznego, które nie zawsze zachwyca (72%),
- nuda, gdy warunki atmosferyczne nie są sprzyjające, np. gdy pada deszcz (51%),
- obawa przed rozczarowaniem (49%), gdzie badani wyraźnie wskazywali na jakość usług, która bardzo często odbiega od oferty przedstawionej w Internecie,
- niezajomość specyfiki wsi, w szczególności specyfiki pracy w gospodarstwie rolniczym – 47%,
- warunki nieporównywalne do hotelu – 43%,
- brak dobrze zaopatrzonego sklepu we wsi (39% wskazań),
- przebywanie z gospodarzem pod jednym dachem (odczuwane jako dyskomfort) – 38%,

- niechęć ze strony mieszkańców wsi – 28%, którzy nie zawsze są przyjaźnie nastawieni do turystów,
- zbytne zaangażowanie gospodarza – 29%.

Reasumując, negatywne aspekty dotyczyły różnorodnych aspektów, jednak wyraźnie wiązały się z jakością świadczonych usług. A zatem istnieje potrzeba kategoryzacji, która byłaby łatwa, dostępna, niedroga i przynosząca korzyści zarówno kwaterodawcy, jak i turystyce. Kategoryzacja, dając potwierdzenie konkretnego poziomu jakości, mogłaby stać się czynnikiem, który w największej mierze przyczyniłby się do ponownego wyboru oferty.

PODSUMOWANIE

Agroturystyka jako forma wypoczynku konkuruje na rynku z innymi ofertami wypoczynku. Z jednej strony ujmuje swoją niepowtarzalnością połączoną z jakością na odpowiednim poziomie oraz ceną zadowalającą klientów. Z drugiej zaś strony wymaga podejmowania nieustannych działań w zakresie promocji, informacji oraz odpowiedniego jej pojmowania. Wśród badanych aż 87% wypoczywało już w gospodarstwach agroturystycznych. Deklarowali oni chęć ponownego wyboru tej formy wypoczynku. Wśród czynników, które przesądzały o wyborze tej destynacji badani najczęściej wymieniali: wypoczynek w ciszy, kontakt z przyrodą i odpoczynek od miejskiego hałasu. Poza pozytywnymi czynnikami badani zwrócili również uwagę na elementy mogące zniechęcić do wyboru tej formy wypoczynku. Wśród tych czynników pojawiły się: brak dostępu czy ograniczenia w korzystaniu z Internetu, nuda, zbyt mało atrakcji na wsi, nieciekawa infrastruktura poza gospodarstwem czy niechęć mieszkańców wsi do turystów.

Wskazane czynniki pozytywne świadczą o tym, że agroturystyka cieszy się popularnością wśród osób, które ponownie wybierają tą formę wypoczynku. Jednocześnie można stwierdzić, że agroturystyka wymaga jeszcze bardzo wielu działań i dużego zaangażowania ze strony prowadzących gospodarstwa, aby na bieżąco doskonalić świadczone usługi. W tym zakresie wiele jest jeszcze do zrobienia.

LITERATURA

- Agroturystyka a rozwój wsi. Wprowadzenie do rozwijania przedsięwzięć agroturystycznych*, 1993, Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie, Kraków.
- Balińska Agata, Sikorska-Wolak Izabela 2009: *Turystyka wiejska szansą rozwoju wschodnich terenów przygranicznych na przykładzie wybranych gmin*, Wyd. SGGW Warszawa.
- Balińska Agata 2012: *Jakość jako determinanta konkurencyjności agroturystyki*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 246, s. 34-42.
- Halamska Maria (red.) 2011: *Wieś jako przedmiot badań naukowych*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa, s. 225-240.
- Kmita Elżbieta 1994: *Agroturystyka jako szansa aktywizacji społeczno-gospodarczej środowisk wiejskich*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego” nr 2, s. 17-21.
- Majewski Janusz, Lane Bernard 2001: *Turystyka wiejska i rozwój lokalny*, Wyd. Fundacja Fundusz Współpracy, Poznań.
- Sikora Jan 2012: *Agroturystyka. Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich*, CH Beck Warszawa.

- Sznajder Michał, Przezbórska Lucyna 2006: *Agroturystyka*, PWE Warszawa.
- Turystyka w 2015 r.* GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia we współpracy z Urzędem Statystycznym w Rzeszowie, Warszawa 2016.
- Turystyka w 2017 roku*, GUS Warszawa 2018.
- Raport o stanie wsi. Polska wieś 2018*, Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa w Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2018 (notatka prasowa).
- Wiatrak Andrzej Piotr 1996: *Wpływ agroturystyki na zagospodarowanie obszarów wiejskich*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” nr 1, 34-46.
- Zawadka Jan 2010: *Ekonomiczno-społeczne determinanty rozwoju agroturystyki na Lubelszczyźnie*, Wyd. SGGW, Warszawa.

Katarzyna Łukasiewicz, Anna Grontkowska, Stanisław Bagiński

*CONDITIONS OF AGRITOURISM'S SELECTION AS A FORM
OF RELAXATION OF THE CITY RESIDENTS*

Summary

The study presents the determinants of the selection of the form of leisure by agrotourism users. Positive and negative factors were presented. The article uses secondary data and presents the results of own research carried out among residents of Polish cities in 2016. The research has shown that agrotourism is in the area of interest of city dwellers. The respondents used this form of rest, assessing it positively. They also pointed many negative aspects.

Adres do korespondencji:

Dr inż. Katarzyna Łukasiewicz (orcid 0000-0001-9715-3756)

Dr inż. Anna Grontkowska (orcid 0000-0002-7286-8496)

Dr hab. Stanisław Bagiński (orcid 0000-0002-5744-7984)

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw

Wydział Nauk Ekonomicznych

ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa

e-mail: katarzyna_lukasiewicz@sggw.pl

e-mail: anna_grontkowska@sggw.pl

e-mail: stanislaw_bagienski@sggw.pl